

Учреждение образования
«Барановичский государственный университет»

Вестник БарГУ

Ежеквартальный научно-практический журнал

Издаётся с марта 2013 г.

Выпуск 4, декабрь, 2016.

Серия «Исторические науки
и археология. Экономические
науки. Юридические науки»

Учредитель: учреждение образования «Барановичский государственный университет».

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Главный редактор журнала Кочурко Василий Иванович, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, академик Белорусской инженерной академии, академик Международной академии технического образования, академик Международной академии наук педагогического образования, академик Академии экономических наук Украины, Заслуженный работник образования Республики Беларусь, ректор учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Заместитель главного редактора журнала Никишова Алла Васильевна, кандидат филологических наук, доцент, проректор по научной работе учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ СЕРИИ

Главный редактор серии

Познякевич Виктория Николаевна, кандидат экономических наук, заведующий кафедрой бухгалтерского учёта, анализа, аудита и статистики учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Ответственный секретарь серии

Кременевская Виктория Николаевна, преподаватель кафедры теоретической и прикладной экономики факультета экономики и права учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Редактор текстов на английском языке

Манкевич Жанна Борисовна, кандидат психологических наук, старший преподаватель кафедры теории и практики английского языка учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Андряшко Марина Васильевна (*ответственный за направление «Юридические науки»*), кандидат юридических наук, доцент, заведующий кафедрой государственного управления и уголовно-правовых дисциплин учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Демидович Анатолий Викторович (*ответственный за направление «Исторические науки и археология»*), кандидат исторических наук, заведующий кафедрой социально-гуманитарных дисциплин учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Климук Владимир Владимирович (*ответственный за направление «Экономические науки»*), кандидат экономических наук, начальник учебно-методического отдела учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Безуглая Виктория Александровна, кандидат экономических наук, доцент, декан факультета экономики и права учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Василевич Григорий Алексеевич, Заслуженный юрист Республики Беларусь, доктор юридических наук, профессор, заведующий кафедрой конституционного права Белорусского государственного университета (Минск, Республика Беларусь).

Вишневикий Алексей Фёдорович, доктор исторических наук, профессор кафедры теории и истории государства и права учреждения образования «Академия Министерства внутренних дел Республики Беларусь» (Минск, Республика Беларусь).

Гурский Василий Леонидович, кандидат экономических наук, доцент, заведующий кафедрой экономики частного учреждения образования «БИП — Институт правоведения» (Минск, Республика Беларусь).

Демичев Дмитрий Михайлович, доктор юридических наук, профессор, заведующий кафедрой теории и истории права учреждения образования «Белорусский государственный экономический университет» (Минск, Республика Беларусь).

Житкевич Галина Яковлевна, кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры бухгалтерского учёта, анализа, аудита и статистики учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Захарченко Людмила Анатольевна, кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономической теории учреждения образования «Брестский государственный технический университет» (Брест, Республика Беларусь).

Карев Дмитрий Владимирович, доктор исторических наук, профессор, профессор кафедры финансов и бухгалтерского учёта, директор Центра социально-экономических и междисциплинарных исследований диаспор и зарубежного белорусоведения учреждения образования «Гродненский государственный университет имени Янки Купалы» (Гродно, Республика Беларусь).

Касич Алла Александровна, доктор экономических наук, профессор Кременчугского национального университета имени М. Остроградского (Кременчуг, Украина).

Ключко Римма Николаевна, кандидат юридических наук, доцент, и. о. заведующего кафедрой уголовного права, уголовного процесса и криминалистики учреждения образования «Гродненский государственный университет имени Янки Купалы» (Гродно, Республика Беларусь).

Козлова Зоя Николаевна, кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры социально-гуманитарных дисциплин учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Колядко Иван Николаевич, кандидат юридических наук, профессор, профессор кафедры гражданского процесса и трудового права Белорусского государственного университета (Минск, Республика Беларусь).

Куган Светлана Фёдоровна, кандидат экономических наук, доцент, заместитель декана экономического факультета учреждения образования «Брестский государственный технический университет» (Брест, Республика Беларусь).

Кузьменко Владимир Иванович, доктор исторических наук, профессор, заведующий Центром истории постиндустриального общества Государственного научного учреждения «Институт истории Национальной академии наук Беларуси» (Минск, Республика Беларусь).

Литвинский Александр Владимирович, кандидат исторических наук, доцент кафедры социально-гуманитарных дисциплин учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Лосев Владимир Владимирович, кандидат юридических наук, доцент, заместитель директора Государственного учреждения «Научно-практический центр проблем укрепления законности и правопорядка Генеральной прокуратуры Республики Беларусь» (Минск, Республика Беларусь).

Лютый Анатолий Михайлович, доктор исторических наук, профессор, заведующий кафедрой истории Беларуси учреждения образования «Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка» (Минск, Республика Беларусь).

Манкевич Ирина Петровна, кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры гражданско-правовых дисциплин учреждения образования «Белорусский государственный экономический университет» (Минск, Республика Беларусь).

Матвеев Ярослав Николаевич, кандидат юридических наук, уполномоченный ректора Университета в Белостоке по делам сотрудничества с университетами Восточной Европы (Белосток, Польша).

Медведева Гульнара Борангалиевна, кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономической теории учреждения образования «Брестский государственный технический университет» (Брест, Республика Беларусь).

Момот Татьяна Валерьевна, доктор экономических наук, профессор Харьковской национальной академии городского хозяйства (Харьков, Украина).

Нечухрин Александр Николаевич, доктор исторических наук, профессор, декан факультета истории, коммуникации и туризма, профессор кафедры всеобщей истории учреждения образования «Гродненский государственный университет имени Янки Купалы» (Гродно, Республика Беларусь).

Омельянюк Александр Михайлович, кандидат экономических наук, доцент, заведующий кафедрой экономической теории учреждения образования «Брестский государственный технический университет» (Брест, Республика Беларусь).

Острогляд Александр Васильевич, кандидат юридических наук, доцент, проректор по научной работе частного высшего учебного заведения «Ивано-Франковский университет права имени Короля Даниила Галицкого» (Ивано-Франковск, Украина).

Солодовников Сергей Юрьевич, доктор экономических наук, доцент, заведующий кафедрой экономики и права Белорусского национального технического университета (Минск, Республика Беларусь).

Скоморовский Виталий Богданович, доктор юридических наук, доцент, заведующий кафедрой теории и истории государства и права частного высшего учебного заведения «Ивано-Франковский университет права имени Короля Даниила Галицкого» (Ивано-Франковск, Украина).

Сулайманова Назгуль Назарбековна, доктор юридических наук, доцент, заведующий кафедрой уголовного права и криминологии Государственного образовательного учреждения высшего профессионального образования «Кыргызско-Российский Славянский университет» (Бишкек, Кыргызская Республика).

Сыдыкова Лейла Чынтургановна, доктор юридических наук, профессор, проректор по международной деятельности Государственного образовательного учреждения высшего профессионального образования «Кыргызско-Российский Славянский университет» (Бишкек, Кыргызская Республика).

Таранова Татьяна Сергеевна, доктор юридических наук, профессор, заведующий кафедрой гражданско-правовых дисциплин учреждения образования «Белорусский государственный экономический университет» (Минск, Республика Беларусь).

Функ Ян Иосифович, доктор юридических наук, профессор, профессор кафедры финансового права и правового регулирования хозяйственной деятельности Белорусского государственного университета (Минск, Республика Беларусь).

Черняк Юрий Вячеславович, кандидат исторических наук, доцент кафедры теории права и гражданско-правовых дисциплин учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Шалаев Владимир Павлович, доктор философских наук, профессор, декан факультета социальных технологий Федерального государственного бюджетного образовательного учреждения высшего профессионального образования «Поволжский государственный технологический университет» (Йошкар-Ола, Республика Марий Эл, Российская Федерация).

Шабанов Вячеслав Борисович, доктор юридических наук, профессор, заведующий кафедрой криминалистики Белорусского государственного университета (Минск, Республика Беларусь).

Шамурзаев Таалайбек Турсунович, доктор юридических наук, доцент, заведующий кафедрой уголовного процесса и криминалистики Государственного образовательного учреждения высшего профессионального образования «Кыргызско-Российский Славянский университет» (Бишкек, Кыргызская Республика).

Шевлюков Александр Петрович, доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой бухгалтерского учёта и финансового менеджмента в отраслях народного хозяйства учреждения образования «Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации» (Гомель, Республика Беларусь).

Юркевич Николай Григорьевич, доктор юридических наук, профессор, профессор кафедры гражданского процесса и трудового права Белорусского государственного университета (Минск, Республика Беларусь).

Яковчик Николай Степанович, доктор экономических наук, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, директор Института повышения квалификации и переподготовки кадров АПК учреждения образования «Белорусский государственный аграрный технический университет» (Минск, Республика Беларусь).

Адрес редакции:

ул. Войкова, 21, 225404 г. Барановичи.

Телефон: +375 (163) 45 46 28.

E-mail: vestnik@barsu.by

Подписные индексы: 00993 — для индивидуальных подписчиков; 009932 — для организаций.

Свидетельство о регистрации средств массовой информации № 1533 от 30.07.2012, выданное Министерством информации Республики Беларусь.

В соответствии с приказом Высшей аттестационной комиссии Республики Беларусь от 21 января 2015 г. № 16 научно-практический журнал «Вестник БарГУ» серия «Исторические науки и археология. Экономические науки. Юридические науки» включён в Перечень научных изданий Республики Беларусь для опубликования результатов диссертационных исследований по историческим наукам и археологии, экономическим и юридическим наукам.

Научно-практический журнал «Вестник БарГУ» включён в РИНЦ (Российский индекс научного цитирования), лицензионный договор № 06-01/2016.

Издатель: учреждение образования «Барановичский государственный университет».

Выходит на русском, белорусском и английском языках.

Журнал распространяется на территории Республики Беларусь.

Заведующий редакционно-издательским отделом Е. Г. Хохол

Технический редактор В. В. Кукреш, А. Ю. Сидоренко

Компьютерная вёрстка В. В. Кукреш, С. М. Глушак

Корректор С. А. Березнюк

Подписано в печать 19.12.2016. Формат 60 r 84 ¹/₈. Бумага ксероксная. Печать цифровая. Гарнитура Таймс. Усл. печ. л. 19,10. Уч.-изд. л. 14,30. Тираж 75 экз. Заказ 2607.

Цена свободная.

Полиграфическое исполнение: открытое акционерное общество «Красная звезда». Свидетельство о государственной ре-гистрации издателя, изготовителя и распространителя печатных изданий № 2/7 от 28.10.2013.

Юридический адрес: пер. 1-й Загородный, 3, 220073 Минск.

Почтовый адрес: ул. Советская, 80, 225409 Барановичи.

© БарГУ, 2016

Установа адукацыі
«Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт»

Веснік БарДУ

Штоквартальны навукова-практычны часопіс

Выдаецца з сакавіка 2013 г.

Выпуск 4, снежань, 2016.

Серыя «Гістарычныя навукі і археалогія. Эканамічныя навукі. Юрыдычныя навукі»

Заснавальнік: установа адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт».

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

Галоўны рэдактар часопіса Качурка Васіль Іванавіч, доктар сельскагаспадарчых навук, прафесар, акадэмік Беларускай інжынернай акадэміі, акадэмік Міжнароднай акадэміі тэхнічнай адукацыі, акадэмік Міжнароднай акадэміі навук педагагічнай адукацыі, акадэмік Акадэміі эканамічных навук Украіны, Заслужаны работнік адукацыі Рэспублікі Беларусь, рэктар установы адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Намеснік галоўнага рэдактара часопіса Нікішова Ала Васільеўна, кандыдат філалагічных навук, дацэнт, прарэктар па навуковай рабоце ўстановы адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ СЕРЫІ

Галоўны рэдактар серыі

Пазнякевіч Вікторыя Мікалаеўна, кандыдат эканамічных навук, загадчык кафедры бухгалтарскага ўліку, аналізу, аўдыту і статыстыкі ўстановы адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Адказны сакратар серыі

Крамянеўская Вікторыя Мікалаеўна, выкладчык кафедры тэарэтычнай і прыкладной эканомікі факультэта эканомікі і права ўстановы адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Рэдактар тэкстаў на англійскай мове

Манкевіч Жанна Барысаўна, кандыдат псіхалагічных навук, старшы выкладчык кафедры тэорыі і практыкі англійскай мовы ўстановы адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Андрыяшка Марына Васільеўна (*адказны за напрамак «Юрыдычныя навукі»*), кандыдат юрыдычных навук, дацэнт, загадчык кафедры дзяржаўнага кіравання і крымінальна-прававых дысцыплін установы адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Дземідовіч Анатоль Віктаравіч (*адказны за напрамак «Гістарычныя навукі і археалогія»*), кандыдат гістарычных навук, загадчык кафедры сацыяльна-гуманітарных дысцыплін установы адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Клімук Уладзімір Уладзіміравіч (*адказны за напрамак «Эканамічныя навукі»*), кандыдат эканамічных навук, начальнік навучальна-метадычнага аддзела ўстановы адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Амельянюк Аляксандр Міхайлавіч, кандыдат эканамічных навук, дацэнт, загадчык кафедры эканамічнай тэорыі ўстановы адукацыі «Брэсцкі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт» (Брэст, Рэспубліка Беларусь).

Астрагляд Аляксандр Васільевіч, кандыдат юрыдычных навук, дацэнт, прарэктар па навуковай рабоце прыватнай вышэйшай навучальнай установы «Івана-Франкоўскі ўніверсітэт права імя Караля Данііла Галіцкага» (Івана-Франкоўск, Украіна).

Бязуглая Вікторыя Аляксандраўна, кандыдат эканамічных навук, дацэнт, дэкан факультэта эканомікі і права ўстановы адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Васілевіч Рыгор Аляксеевіч, Заслужаны юрыст Рэспублікі Беларусь, доктар юрыдычных навук, прафесар, загадчык кафедры канстытуцыйнага права Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Вішнеўскі Аляксей Фёдаравіч, доктар гістарычных навук, прафесар установы адукацыі «Акадэмія Міністэрства ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусь» (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Гурскі Васіль Леанідавіч, кандыдат эканамічных навук, дацэнт, загадчык кафедры эканомікі прыватнай устано-
вы адукацыі «БІП — Інстытут правазнаўства» (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Дземічаў Дзмітрый Міхайлавіч, доктар юрыдычных навук, прафесар, загадчык кафедры тэорыі і гісторыі права
ўстанова адукацыі «Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт» (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Жыткевіч Галіна Якаўлеўна, кандыдат эканамічных навук, дацэнт, дацэнт кафедры бухгалтарскага ўліку, аналі-
зу, аўдыту і статыстыкі ўстанова адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Захарчанка Людміла Анатольеўна, кандыдат эканамічных навук, дацэнт, дацэнт кафедры эканамічнай тэорыі
ўстанова адукацыі «Брэсцкі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт» (Брэст, Рэспубліка Беларусь).

Казлова Зоя Мікалаеўна, кандыдат гістарычных навук, дацэнт, дацэнт кафедры сацыяльна-гуманітарных дыс-
цыплін устано адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Калядка Іван Мікалаевіч, кандыдат юрыдычных навук, дацэнт, загадчык кафедры грамадзянскага працэсу
і працоўнага права Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Караў Дзмітрый Уладзіміравіч, доктар гістарычных навук, прафесар, прафесар кафедры фінансаў і бухгал-
тарскага ўліку, дырэктар Цэнтра сацыяльна-эканамічных і міждысцыплінарных даследаванняў дзяспар
і замежнага беларускага ўстанова адукацыі «Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы» (Гродна,
Рэспубліка Беларусь).

Касіч Ала Аляксандраўна, доктар эканамічных навук, прафесар Крамянчугскага нацыянальнага ўніверсітэ-
та імя М. Астраградскага (Крамянчуг, Украіна).

Ключко Рыма Мікалаеўна, кандыдат юрыдычных навук, дацэнт, дацэнт кафедры крымінальнага права і кры-
міналогіі ўстанова адукацыі «Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы» (Гродна, Рэспубліка Беларусь).

Куган Святлана Фёдораўна, кандыдат эканамічных навук, дацэнт, намеснік дэкана эканамічнага факультэта
ўстанова адукацыі «Брэсцкі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт» (Брэст, Рэспубліка Беларусь).

Кузьменка Уладзімір Іванавіч, доктар гістарычных навук, прафесар, загадчык Цэнтра гісторыі постіндустры-
яльнага грамадства Дзяржаўнай навуковай устано адукацыі «Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі»
(Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Літвінскі Аляксандр Уладзіміравіч, кандыдат гістарычных навук, дацэнт кафедры сацыяльна-гуманітарных
дысцыплін устано адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Лосеў Уладзімір Уладзіміравіч, кандыдат юрыдычных навук, дацэнт, намеснік дырэктара Дзяржаўнай уста-
новы «Навукова-практычны цэнтр праблем умацавання законнасці і правапарадку Генеральнай пракуратуры
Рэспублікі Беларусь» (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Люты Анатоль Міхайлавіч, доктар гістарычных навук, прафесар, загадчык кафедры гісторыі Беларусі ўста-
новы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка» (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Манкевіч Ірына Пятроўна, кандыдат юрыдычных навук, дацэнт, дацэнт кафедры грамадзянска-прававых
дысцыплін устано адукацыі «Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт» (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Матвэюк Яраслаў Мікалаевіч, кандыдат юрыдычных навук, упаўнаважаны рэктара Універсітэта ў Беластоку
па справах супрацоўніцтва з універсітэтамі Усходняй Еўропы (Беласток, Польшча).

Мядзведзева Гульнара Барангаліеўна, кандыдат эканамічных навук, дацэнт, дацэнт кафедры эканамічнай
тэорыі ўстанова адукацыі «Брэсцкі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт» (Брэст, Рэспубліка Беларусь).

Момат Таццяна Валер'еўна, доктар эканамічных навук, прафесар Харкаўскай нацыянальнай акадэміі гарад-
скай гаспадаркі (Харкаў, Украіна).

Нячухрын Аляксандр Мікалаевіч, доктар гістарычных навук, прафесар, дэкан факультэта гісторыі, камуніка-
цыі і турызму, прафесар кафедры ўсеагульнай гісторыі ўстанова адукацыі «Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя
Янкі Купалы» (Гродна, Рэспубліка Беларусь).

Саладоўнікаў Сяргей Юр'евіч, доктар эканамічных навук, дацэнт, загадчык кафедры эканомікі і права Бела-
рускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Скамароўскі Віталій Багданавіч, доктар юрыдычных навук, дацэнт, загадчык кафедры тэорыі і гісторыі дзяр-
жавы і права прыватнай вышэйшай навучальнай устано адукацыі «Івана-Франкоўскі ўніверсітэт права імя Караля Данііла
Галіцкага» (Івана-Франкоўск, Украіна).

Сулайманова Назгуль Назарбекаўна, доктар юрыдычных навук, дацэнт, загадчык кафедры крымінальнага
права і крыміналогіі Дзяржаўнай адукацыйнай устано вышэйшай прафесійнай адукацыі «Кыргызска-Расійскі
Славянскі ўніверсітэт» (Бішкек, Кыргызская Рэспубліка).

Сыдыкава Лейла Чынтурганаўна, доктар юрыдычных навук, прафесар, прарэктар па міжнароднай дзейнасці
Дзяржаўнай адукацыйнай устано вышэйшай прафесійнай адукацыі «Кыргызска-Расійскі Славянскі ўніверсітэт»
(Бішкек, Кыргызская Рэспубліка).

Таранова Таццяна Сяргеёўна, доктар юрыдычных навук, прафесар, загадчык кафедры грамадзянска-права-
вых дысцыплін устано адукацыі «Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт» (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Функ Ян Іосіфавіч, доктар юрыдычных навук, прафесар, прафесар кафедры фінансавага права і прававога
рэгулявання гаспадарчай дзейнасці Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Чарняк Юрый Вячаслававіч, кандыдат гістарычных навук, дацэнт кафедры тэорыі права і грамадзянска-прававых дысцыплін ўстанова адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Шалаеў Уладзімір Паўлавіч, доктар філасофскіх навук, прафесар, дэкан факультэта сацыяльных тэхналогій Федэральнай дзяржаўнай бюджэтай адукацыйнай установы вышэйшай прафесійнай адукацыі «Паволжскі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт» (Йашкар-Ала, Рэспубліка Марый Эл, Расійская Федэрацыя).

Шабанаў Вячаслаў Барысавіч, доктар юрыдычных навук, прафесар, загадчык кафедры крыміналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Шамурзаеў Таалайбек Турсунавіч, доктар юрыдычных навук, дацэнт, загадчык кафедры крымінальнага працэсу і крыміналістыкі Дзяржаўнай адукацыйнай установы вышэйшай прафесійнай адукацыі «Кыргызска-Расійскі Славянскі ўніверсітэт» (Бішкек, Кыргызская Рэспубліка).

Шаўлюкоў Аляксандр Пятровіч, доктар эканамічных навук, прафесар, загадчык кафедры бухгалтарскага ўліку і фінансавага менеджменту ў галінах народнай гаспадаркі ўстанова адукацыі «Беларускі гандлёва-эканамічны ўніверсітэт спажывецкай кааперацыі» (Гомель, Рэспубліка Беларусь).

Юркевіч Мікалай Рыгоровіч, доктар юрыдычных навук, прафесар, прафесар кафедры грамадзянскага працэсу і працоўнага права Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Якаўчык Мікалай Сцяпанавіч, доктар эканамічных навук, доктар сельскагаспадарчых навук, прафесар, дырэктар Інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў АПК установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны аграрны тэхнічны ўніверсітэт» (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Адрас рэдакцыі:

вул. Войкава, 21, 225404 г. Баранавічы.

Тэлефон: +375 (163) 45 46 28.

E-mail: vestnik@barsu.by

Падпісныя індэксы: 00993 — для індывідуальных падпісчыкаў; 009932 — для арганізацый.

Пасведчанне аб рэгістрацыі сродкаў масавай інфармацыі № 1533 ад 30.07.2012, выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

У адпаведнасці з загадам Вышэйшай атэстацыйнай камісіі Рэспублікі Беларусь ад 21 студзеня 2015 г. № 16 навукова-практычны часопіс «Веснік БарДУ» серыя «Гістарычныя навукі і археалогія. Эканамічныя навукі. Юрыдычныя навукі» ўключаны ў Пералік навуковых выданняў Рэспублікі Беларусь для апублікавання вынікаў дысертацыйных даследаванняў па гістарычных навук і археалогіі, эканамічных і юрыдычных навук.

Навукова-практычны часопіс «Веснік БарДУ» ўключаны ў РІНЦ (Расійскі індэкс навуковага цытавання), ліцэнзійны дагавор № 06-01/2016.

Выдавец: установа адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт».

Выходзіць на рускай, беларускай і англійскай мовах.

Часопіс распаўсюджваецца на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь.

Загадчык рэдакцыйна-выдавецкага аддзела А. Г. Хахол

Тэхнічны рэдактар В. У. Кукраш, Г. Ю. Сідарэнка

Камп'ютарная вёрстка В. У. Кукраш, С. М. Глушак

Карэктар С. А. Беззнюк

Падпісана да друку 19.12.2016. Фармат 60 г 84 ¹/₈. Папера ксераская. Друк лічбавы. Гарнітура Таймс. Ум. друк. арк. 19,10. Ул.-выд. арк. 14,30. Тыраж 75 экз. Заказ 2607.

Кошт свабодны.

Паліграфічнае выкананне: адкрытае акцыянернае таварыства «Чырвоная зорка». Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы, распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 2/7 ад 28.11.2013.

Юрыдычны адрас: завул. 1-ы Загарадны, 3, 220073 Мінск.

Паштовы адрас: вул. Савецкая, 80, 225409 Баранавічы.

Educational Institution
“Baranovichi State University”

BarSU Herald

A quarterly scientific and practical journal

Published since March 2013   Volume 4, December, 2016.   Series “Historical sciences and
archaeology. Economics. Law”

Promoter: Educational Institution “Baranovichi State University”.

EDITORIAL BOARD

Editor in Chief Vasily Ivanovich Kochurko, Rector of Baranovichi State University, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Academician of the Belarusian Academy of Engineering, Academician of the International Academy of Technical Education, Academician of the International Academy of Pedagogical Education, Academician of the Academy of Economic Sciences of the Ukraine, Honored Worker of Education of the Republic of Belarus (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Deputy Chief Editor Alla Vasilyevna Nikishova, Ph. D. in Philology, Vice-rector for Scientific Work of Baranovichi State University, Associate Professor (Baranovichi, the Republic of Belarus).

EDITORIAL BOARD OF THE SERIES

Series Executive Editor

Victorya N. Poznyakevich, Ph. D. in Economic Sciences, Head of the Accounting, Analysis, Audit and Statistics Chair, Economics and Law Department of Baranovichi State University (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Executive Secretary of the Issue

Victorya N. Kremenevskaya, lecturer of Theoretical and Applied Economics Chair, Economics and Law Department of Baranovichi State University (Baranovichi, the Republic of Belarus).

English Texts Editor

Zhanna B. Mankevich, Senior lecturer of the English Language Theory and Practice Chair, Slavic and Germanic Languages Department of Baranovichi State University, Ph. D. in Psychology (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Maryna V. Andryashka (*Responsible for the topic area “Law”*), Ph.D. in Law, Associate Professor, Head of the Department of Public Administration and Criminal Law Disciplines Baranovichi State University (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Anatoly V. Denidovich (*Responsible for the topic area “Historical sciences and archaeology”*), Ph. D. in History, Head of the Social Sciences and Humanities Chair of Baranovichi State University (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Vladimir V. Klimuk (*Responsible for the topic area “Economics”*), Ph. D. in Economic Sciences, Head of educational and methodical Department, Baranovichi State University (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Victorya A. Bezuglaya, Ph. D. in Economic Sciences, Dean of the Economics and Law Department of Baranovichi State University (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Grigory A. Vasilevich, Honoured Lawyer of the Republic of Belarus, Dr. of Law, Professor, Head of the Constitutional Law Chair of the Belarusian State University (Minsk, the Republic of Belarus).

Aleksey F. Vishnevskiy, Dr. of History, Professor of the Theory and History of State and Law Chair of Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Belarus (Minsk, the Republic of Belarus).

Vasily L. Gursky, Ph. D. in Economics Sciences, Associate Professor, Head of the Economics of a Private Educational

Dmitry M. Demichev, Dr. of Law, Professor, Head of the Theory and History of Law Chair of Belarusian State Economic University (Minsk, the Republic of Belarus).

Galina Yakovlevna Zhitkevich, Ph. D. in Economic Sciences, Ass. Prof. of the Department of Accounting, Analysis, Audit and Statistics Baranovichi State University (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Lyudmila A. Zakharchenko, Ph. D. in Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Economic Theory Chair of Brest State Technical University (Brest, the Republic of Belarus).

Dmitry V. Karev, Dr. of History, Professor, Professor of the Financial and Accounting Chair, the Director of the Center for Socio-economic and Interdisciplinary Research in Belarusian Diaspora and Foreign Belarus Studies of Yanka Kupala State University of Grodno (Grodno, the Republic of Belarus).

Alla A. Kasich, Dr. of Economic Sciences, Professor of Michail Ostrogradski National University of Kremenchug (Kremenchug, Ukraine).

Rimma N. Klyuchko, Ph. D. in Law, Associate Professor, Acting Head of the Criminal Law and Criminology Chair of Yanka Kupala State University of Grodno (Grodno, Belarus).

Zoya N. Kozlova, Ph. D. in History, Associate Professor, Associate Professor of the Social Sciences and Humanities Chair of Baranovichi State University (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Ivan N. Kolyadko, Ph. D. in Law, Professor, Professor of the Civil Procedures and Labor Law Chair of the Belarusian State University (Minsk, the Republic of Belarus).

Svetlana F. Coogan, Ph. D. in Law, Associate Professor, Deputy Dean of Economics Department Brest State Technical University (Brest, the Republic of Belarus).

Vladimir I. Kuzmenko, Dr. of History, Professor, Head of the Center for History of Post-industrial Society of the State Scientific Establishment "Institute of History of the National Academy of Sciences of Belarus" (Minsk, the Republic of Belarus).

Aleksandr V. Litvinsky, Ph. D. in History, Associate Professor of the Social Sciences and Humanities Chair of Baranovichi State University (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Vladimir V. Losev, Ph. D. in Law, Associate Professor, Deputy Director of the State Institution "Scientific Practical Center of Problems of Law and Order Strengthening of the Office of Prosecutor General of the Republic of Belarus" (Minsk, the Republic of Belarus).

Anatoly M. Lyuty, Dr. of History, Professor, Head of the History of Belarus Chair of Belarusian Maxim Tank State Pedagogical University (Minsk, the Republic of Belarus).

Irina P. Mankevich, Ph. D. in Law, Associate Professor, Associate Professor of the Civil and Legal Disciplines Chair of Belarusian State Economic University (Minsk, the Republic of Belarus).

Jaroslav N. Matveyuk, Ph. D. in Law, authorized by the Rector of the University in Bialystok for Cooperation with universities in Eastern Europe (Bialystok, Poland).

Gulnara B. Medvedeva, Ph. D. in Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Economic Theory Chair Brest State Technical University (Brest, the Republic of Belarus).

Tatyana V. Momot, Dr. of Economic Sciences, Professor of Kharkov National Academy of Municipal Economy (Kharkov, Ukraine).

Aleksandr N. Nechyuhryn, Dr. of History, Professor, Dean of the History, Communication and Tourism Department, Professor of the General History Chair of Yanka Kupala State University of Grodno (Grodno, the Republic of Belarus).

Aleksandr M. Omelyanyuk, Ph. D. in Economical Sciences, Associate Professor, Head of the Economic Theory Chair of Brest State Technical University (Brest, the Republic of Belarus).

Alexander V. Ostroglyad, Ph. D. in Law, Associate Professor, Vice-rector for Scientific Work of King Daniel of Galicia Ivano-Frankivsk University of Law (Ivano-Frankivsk, Ukraine).

Vitaly B. Skomorovsky, Dr. of Law, Associate Professor, Head of the Theory and History of State and Law Chair of King Daniel of Galicia Ivano-Frankivsk University of Law (Ivano-Frankivsk, Ukraine).

Sergey Y. Solodovnikov, Dr. of Economic Sciences, Associate Professor, Head of the Economics and Law Chair of the Belarusian National Technical University (Minsk, the Republic of Belarus).

Nazgul N. Sulaimanova, Dr. of Law, Associate Professor, Head of the Criminal Law and Criminology Chair of Kyrgyz-Russian Slavic University (Bishkek, Kyrgyz Republic).

Leila Ch. Sydykova, Dr. of Law, Professor, Vice-rector for International Relations of Kyrgyz-Russian Slavic University (Bishkek, Kyrgyz Republic).

Taalaipek T. Shamurzaev, Dr. of Law, Associate Professor, Head of the Criminal Procedure and Criminalistics Chair of Kyrgyz-Russian Slavic University (Bishkek, Kyrgyz Republic).

Tatiana S. Taranova, D. in Law, Professor, Head of the Civil and Legal Disciplines Chair of the Belarusian State Economic University (Minsk, the Republic of Belarus).

Yan I. Funk, Dr. of Law, Professor, Professor of the Financial Law and Legal Regulation of Economic Activities of

the Belarusian State University (Minsk, the Republic of Belarus).

Yuriy V. Chernyak, Ph. D. in History, Associate Professor of the Theory of Law and the Civil and Law Disciplines Chair of Baranovichi State University (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Vladimir P. Shalaev, Dr. of Philosophy, Professor, Dean of the Social Technologies Department of the Federal State Budget Institution of Higher Professional Education “Volga State University of Technology” (Yoshkar-Ola, the Republic of Mari El, the Russian Federation).

Vyacheslav B. Shabanov, Dr. of Law, Professor, Head of the Criminalistics Chair of the Belarusian State University (Minsk, the Republic of Belarus).

Aleksandr P. Shevlyukov, Dr. of Economic Sciences, Professor, Head of the Accounting and Financial Management in the Sectors of the National Economy Chair of Belarusian Trade and Economic University of Consumer Cooperatives (Gomel, the Republic of Belarus).

Nickolay G. Yurkevich, Dr. of Law, Professor, Professor of the Civil Procedure and Labor Law Chair of Belarusian State University (Minsk, the Republic of Belarus).

Nikolay S. Yakovchik, Dr. of Law, Dr. of Agricultural Sciences, Professor, Director of the Institute for Advanced Studies and Retraining APK of the Belarusian State Agrarian Technical University (Minsk, the Republic of Belarus).

Editorial address:

Voikov Str. 21, 225404 Baranovichi.

Phone: +375 163 45 46 28.

E-mail: vestnik@barsu.by

Subscription indices: 00993 — for individual subscribers; 009932 — for companies.

The certificate of the registration of mass media № 1533 of 30.07. 2012 issued by the Ministry of Information of Belarus.

In accordance with the order of the board of the Higher Attestation Commission of the Republic of Belarus on January 21, 2015 № 16 the scientific and practical journal “Bulletin of BarSU” the series “History of science and archaeology. Economics. Laws” was included on the list of the scientific publications of the Republic of Belarus for publishing the results of dissertation research in history of science, archaeology, economics, laws.

Scientific and practical journal Vestnik BarSU is included into RSCI (Russian Science Citation Index), license agreement № 06-01/2016.

Published: educational institution “Baranovichi State University”.

Issued in Russian, Belarusian and English.

The journal is distributed on the territory of the Republic of Belarus.

Managing editor E. G. Hohol

Technical editor V. V. Kukresh, A. Yu. Sidorenko

Desktop Publishing V. V. Kukresh, C. M. Glushak

Proofreader S. A. Bereznyuk

Signed print 19.12.2016. Format 60 × 84 1/8. Paper xerox. Digital printing. Headset Times. Conv. pr. s. l. 19.10. Acc.-pub. s. l. 14.30. Circulation of 75 copies. Order 2607.

Free price.

Printing performance: Open Joint Stock Company “Red Star”. Certificate of the state registration of the publisher, the manufacturer and the distributor of publications № 2/7 since 28.10.2013.

Legal address: 1 Zagorodni Pereulok, 3, 220073 Minsk.

Postal address: Sovjetskaya Str., 80, 225409 Baranovichi.

© BarSU, 2016

СОДЕРЖАНИЕ

ИСТОРИЧЕСКИЕ НАУКИ И АРХЕОЛОГИЯ

Кривошей Д. А. Основные этапы становления и развития культурной политики	14
Кручковский Т. Т. Падение Речи Посполитой в оценке С. М. Соловьёва	21
Леонченко Т. И. Предмет исторической науки в трактовке российской позитивистской историографии . . .	32
Литвинский А. В. Славянский этногенез в научных работах белорусских исследователей второй половины XIX — начала XX века	37
Маршала А. Ю. Архитектура школ военных кантонистов в округах военного поселения 2-й уланской дивизии	43
Янушевич И. И. Финансовое обеспечение деятельности «Союза безбожников» в Советской Беларуси (1924—1934 годы)	49

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Горбач Ю. Е. Разработка алгоритма управления финансовыми потоками промышленного предприятия с оценкой риска	54
Каштелян Т. В. Экономические аспекты воспроизводства природных ресурсов (на примере лесного хозяйства Беларуси)	59
Климук В. В., Чернова О. А. Факторообразующая инновационность модели экономического развития . . .	65
Лабейко О. А. Резервы увеличения трудового потенциала страны: проблемы изыскания и пути их решения . . .	73
Нго Ань Тует. Предлагаемый подход к развитию возобновляемых источников энергии во Вьетнаме . . .	79
Толкач А. Г. Методические подходы к исследованию комплексного социально-экономического развития субъектов малого предпринимательства на региональном уровне	84
Тымуль Е. И. Формирование системы индикаторов риска для организаций энергетики	91

ЮРИДИЧЕСКИЕ НАУКИ

Бабецкая И. Я., Мельник П. В. Право промышленной собственности как объект уголовно-правовой охраны в Украине	98
Богустов А. А. Отличительные черты модельного законодательства для государств — участников СНГ о праве интеллектуальной собственности	103
Вашкевич С. В. Правовая информация: некоторые теоретические и прикладные аспекты понимания . . .	108
Гарбуз А. А. Состояние и направления совершенствования местного самоуправления в Республике Беларусь . . .	113
Гуркова А. В. Нормотворчество местного самоуправления на территории Украины	118
Крутько Р. В. Вещные права религиозных организаций на святые мощи	123
Луцкий Р. П. Понимание позитивного права ведущими учёными Украины и Российской Федерации . . .	128
Пухов А. А. Биотерроризм и биодиверсионная деятельность как угрозы национальной безопасности Республики Беларусь на современном этапе	132
Русакевич Н. М. Информирование как способ преодоления правового нигилизма в области противодействия коррупции	138
Трафимчик И. В. Развитие в Республике Беларусь института освобождения от уголовной ответственности в связи с примирением обвиняемого с потерпевшим	142
Якимова С. В. Понятие и виды коррупционных преступлений в законодательстве Украины	147

ЗМЕСТ

ГІСТАРЫЧНЫЯ НАВУКІ І АРХЕАЛОГІЯ

Крываашэй Д. А. Асноўныя этапы станаўлення і развіцця культурнай палітыкі	14
Кручкоўскі Т. Т. Падзенне Рэчы Паспалітай у ацэнцы С. М. Салаўёва	21
Ляончанка Т. І. Прадмет гістарычнай навукі ў трактоўцы расійскай пазітывісцкай гістарыяграфіі	32
Літвінскі А. У. Славянскі этнагенез у навуковых творах беларускіх даследчыкаў другой паловы XIX — пачатку XX стагоддзя	37
Маршала А. Ю. Архітэктура школ ваенных кантаністаў у акругах ваеннага пасялення 2-й уланскай дывізіі	43
Янушэвіч І. І. Фінансавое забеспячэнне дзейнасці «Саюза бязбожнікаў» у Савецкай Беларусі (1924—1934 гады)	49

ЭКАНАМІЧНЫЯ НАВУКІ

Горбач Ю. Я. Распрацоўка алгарытму кіравання фінансавымі патокамі прамысловага прадпрыемства з ацэнкай рызыкі	54
Кашталян Т. В. Эканамічныя аспекты ўзнаўлення прыродных рэсурсаў (на прыкладзе лясной гаспадаркі Беларусі)	59
Клімук В. В., Чарнова А. А. Фактарастваральная інавацыйнасць мадэлі эканамічнага развіцця	65
Лабеяка В. А. Рэзервы павелічэння працоўнага патэнцыялу краіны: праблемы, пошукі і шляхі іх рашэння	73
Нго Ань Туэт. Прапануемы падыход да развіцця ўзнаўляемых крыніц энергіі ў В'етнаме	79
Толкач А. Г. Метадычныя падыходы да даследавання комплекснага сацыяльна-эканамічнага развіцця суб'ектаў малога прадпрыемства на рэгіянальным узроўні	84
Тымуль А. І. Фарміраванне сістэмы індыхатараў рызыкі для арганізацый энергетыкі	91

ЮРЫДЫЧНЫЯ НАВУКІ

Бабецкая І. Я., Мельнік П. В. Права прамысловай уласнасці як аб'ект крымінальна-прававой аховы ва Украіне	98
Богустаў А. А. Рысы адрознення мадэльнага заканадаўства для краін — удзельнікаў СНД аб праве інтэлектуальнай уласнасці	103
Вашкевіч С. В. Прававая інфармацыя: некаторыя тэарэтычныя і прыкладныя аспекты разумення	108
Гарбуз А. А. Стан і напрамкі ўдасканалення мясцовага самакіравання ў Рэспубліцы Беларусь	113
Гуркова А. В. Норматворчасць мясцовага самакіравання на тэрыторыі Украіны	118
Круцько Р. В. Рэчавыя правы рэлігійных арганізацый на святыя мошчы	123
Луцкі Р. П. Разуменне пазітыўнага права вядучымі вучонымі Украіны і Расійскай Федэрацыі	128
Пухаў А. А. Біятэрарызм і біядыверсійная дзейнасць як пагрозы нацыянальнай бяспекцы Рэспублікі Беларусь на сучасным этапе	132
Русакевіч Н. М. Інфармаванне як спосаб пераадолення прававога нігілізму ў галіне супрацьдзеяння карупцыі	138
Трафімчык І. В. Развіццё ў Рэспубліцы Беларусь інстытута вызвалення ад крымінальнай адказнасці ў сувязі з прымірэннем абвінавачванага з пацярпеўшым	142
Якімава С. В. Паняцце і віды карупцыйных злачынстваў у заканадаўстве Украіны	147

CONTENTS

HISTORICAL SCIENCES AND ARCHAEOLOGY

Kryvoshei D. A. The main stages of formation and development of cultural policy	14
Kruczkowski T. T. The fall of the Polish-Lithuanian commonwealth in the assessment of S. M. Solovyov	21
Leonchenko T. I. The subject of historical science in interpretation of russian positivist historiography	32
Litvinski A. B. Slavic ethnogenesis in the scientific works of belarusian researchers (second half of XIX — early XX century)	37
Marshala A. Ju. Schools for military cantonists in the districts of the 2 nd uhlan division military settlements	43
Yanushevich I. I. Financial support of the activity of the Union ofatheists in the Soviet Belarus (1924—1934)	49

ECONOMICS

Horbach Y. E. Development of financial streams management algorithm at the industrial enterprise with the assessment of risk	54
Kashatelyan T. V. Economic aspects of natural resources reproduction (by the example of forestry of Belarus)	59
Klimuk V. V., Chernova O. A. Style factors of innovation model of economic development	65
Labeyko O. A. Provisions to increase labor potential of the country: problems of finding and their solution	73
Ngô Anh Tuyet. The offered approach to development of renewables in Vietnam	79
Talkach A. G. Approaches to the assessment of integrated social and economic development of small business at the regional level	84
Tymul E. I. Formation of risk indicator system for power grid enterprises	91

LAW

Babetska I. Ya., Melnyk P. V. Industrial property law as the object of criminal law protection in Ukraine	98
Bogustov A. A. Distinctive features of the model law for the states — participants of the CIS on the law of intellectual property	103
Vashkevich S. V. Legal information: theoretical aspects of understanding and peculiarities of legislative consolidation in the Republic of Belarus	108
Garbuz A. A. Status and trends of improvement of local self-government in the Republic of Belarus	113
Hurkova A. V. Local government norm-setting in Ukraine	118
Krutsko R. V. Basis for property right occurrence on relics for religious organizations	123
Lutcky R. P. Understanding of positive right by scientists of Ukraine and Russian Federation	128
Puchov A. A. Bioterrorism and biodiversionary activity as threats to national security of the Republic of Belarus at present time	132
Rusakevich N. M. Informing as a way of overcoming the legal nihilism in the sphere of anti-corruption activity	138
Trafimchyk I. V. Development of the institute of exemption from criminal liability due to reconciliation of the accused with the victim	142
Yakimova S. V. Concept and types of corruption crimes in Ukrainian legislation	147

УДК 930 : 39 (476)

А. У. Літвінскі

Установа адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт», Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, вул. Войкава, 21, 225404 Баранавічы, Рэспубліка Беларусь, +375 (163) 50 91 01, litvinski@inbox.ru

СЛАВЯНСКІ ЭТНАГЕНЕЗ У НАВУКОВЫХ ТВОРАХ БЕЛАРУСКІХ ДАСЛЕДЧЫКАЎ ДРУГОЙ ПАЛОВЫ XIX — ПАЧАТКУ XX СТАГОДДЗЯ

В представленной статье рассматривается вклад белорусских учёных второй половины XIX — начала XX века в исследование проблемы происхождения славян. Проводится краткий обзор историографии по теме статьи; определяется база и информационный потенциал источников, на основании которых подготовлена данная работа; лаконично характеризуются методологические принципы и методы исследования.

В статье показана определённая зависимость выводов белорусских исследователей по вопросам славянского этногенеза от существовавшей в рассматриваемый период европейской и российской славистической традиции. Проанализированы позиции белорусских учёных данного периода по следующим вопросам: место славян среди народов индоевропейской языковой семьи; соотношение славян и балтов в составе данной семьи; возможности использования лингвистических источников в ходе определения территории славянской прародины; локализация данной прародины.

Ключевые слова: этногенез; славяне; славистика; белорусские слависты; «балто-славянская проблема»; протокультура; прародина; белорусы.

Библиогр.: 31 назв.

A. B. Litvinski

Baranovich State University, Ministry of Education of the Republic of Belarus, 21, Voykova str., 225404 Baranovich, the Republic of Belarus, +375 (163) 50 91 01, litvinski@inbox.ru

SLAVIC ETHNOGENESIS IN THE SCIENTIFIC WORKS OF BELARUSIAN RESEARCHERS (SECOND HALF OF XIX — EARLY XX CENTURY)

The article discusses the contribution of Belarussian scientists of the second half of XIX — early XX century into the study of the Slavs origin problem. An overview of the historiography on the subject of the article is conducted; the information potential of the used sources on the basis of which the present work is written is identified; the methodological principles and research methods are described.

The article illustrates dependence of the findings of Belarussian researchers of Slavic ethnogenesis from existing at a certain period European and Russian Slavic Studies traditions. The point of view of Belarussian scientists of that period is analyzed on the following issues: the place of the Slavs among the peoples of the Indo-European language family; the ratio of the Slavs and Balts in the composition of this family; the possibility to use linguistic sources when identifying the territory of the Slavic ancestral homeland; localization of the ancestral home.

Key words: ethnogenesis; the Slavs; the Slavic Studies; Belarussian Slavic Studies scientists; “Balto-Slavic problem”; proto-culture; the ancestral homeland; Belarussians.

Ref.: 31 titles.

Уводзіны. Паходжанне славян як навуковая праблема прыцягвала ўвагу шматлікіх айчынных і замежных даследчыкаў. Безумоўна, яна мае грамадскую і навуковую актуальнасць і ў наш час. Грамадскую — таму што размова ідзе пра паходжанне продкаў сучасных народаў славянскай моўнай групы; навуковую — таму што дадзеная праблема дагэтуль вельмі далёкая ад вырашэння, якое задаволіла б пераважную большасць гісторыкаў і археолагаў, лінгвістаў і этнографіаў, генетыкаў і антрапалагаў.

Пры гэтым трэба зазначыць, што сама логіка навуковай дзейнасці вымагае перыядычнага звяртання да напрацовак прадстаўнікоў ранейшых пакаленняў. Нездарма ж любая сур’ёзная праца па славяназнаўстве насычана спасылкамі на работы папярэднікаў, як правіла, найбольш аўтарытэтных. Адпаведным чынам, узнікае неабходнасць у правядзенні даследаванняў гістарыяграфічнага характару

і публікацыі іх вынікаў. У дадзеным артыкуле разглядаюцца асноўныя тэндэнцыі вывучэння праблемы паходжання славян айчыннымі спецыялістамі (гісторыкамі, мовазнаўцамі, этнографамі, фалькларыстамі, краязнаўцамі), чыя навуковая дзейнасць разгарнулася ў другой палове XIX — пачатку XX стагоддзя. Высвятленне гэтых тэндэнцый, іх лаканічная характарыстыка і складае мэту артыкула.

У выдадзеных раней працах, дзе знайшоў адлюстраванне працэс развіцця беларускай славістыкі, пытанні даследавання айчыннымі навукоўцамі этнагенезу славян фактычна не вылучаліся ў асобны сюжэт і разглядаліся ўскосна, перш за ўсё, у агульным рэчышчы станаўлення і развіцця беларусказнаўства. Да такіх прац найбольшай значнасці належаць работы А. М. Пыпіна [1, с. 125—173], Я. Ф. Карскага [2, с. 199—429], М. В. Доўнар-Запольскага [3, с. 392—402], В. К. Бандарчыка [4—7], Д. У. Карава [8], І. А. Марзалюка [9], а таксама дзве калектыўныя працы савецкіх славістаў [10—11]. Пэўны ўклад у даследаванні праблемы ўнёс і аўтар гэтых радкоў, у работах якога адлюстраваны яе некаторыя аспекты [12—14]. Аднак выкладанне ў сістэматызаваным выглядзе матэрыялу па тэме робіцца аўтарам менавіта ў дадзеным артыкуле. Пры гэтым пэўныя пазіцыі ўдакладняюцца і канкрэтызуюцца ў параўнанні са зместам нашых ранейшых прац, у тым ліку, і ў параўнанні з манаграфіяй.

Матэрыял і метады даследавання. Фонд крыніц па тэме складаецца з прац беларускіх славістаў азначанага перыяду. Асабліваю цікавасць для даследчыкаў маюць навуковыя творы А. С. Будзіловіча [15—18] і Я. Ф. Карскага [2; 19; 20], у якіх даволі выразна выкладзены канцэптуальныя пазіцыі аўтараў па праблеме паходжання славян. Некаторыя аспекты тэмы высвятляюцца ў працэсе аналізу работ М. В. Каяловіча [21; 22], А. П. Сапунова [23], М. В. Доўнар-Запольскага [24; 25], Е. Р. Раманава [26; 27], А. Я. Багдановіча [28]. Існуючая база крыніц стварае перадумовы плённага даследавання, у выніку якога можна сфармуляваць высновы з дастаткова высокім узроўнем верыфікаванасці.

У працэсе навукова-гістарычнага аналізу гэтага комплексу крыніц можна высветліць ступень зацікаўленасці даследчыкаў славяназнаўчай праблематыкай, ацаніць узровень іх навуковай падрыхтоўкі, іх метадалагічныя пазіцыі (у пэўных выпадках), прыхільнасць тагачасных айчынных рупліўцаў навукі да таго або іншага варыянту славістычнай традыцыі, якая намаганьнямі еўрапейскіх і расійскіх даследчыкаў ужо склалася да сярэдзіны XIX стагоддзя. А самае галоўнае — крытычны аналіз прац пералічаных вышэй аўтараў дазволіць ахарактарызаваць іх пазіцыі па шэрагу актуальных і тады, і цяпер пытаньнях славянскага этнагенезу.

У ходзе даследавання аўтар артыкула прытрымліваўся метадалагічных прынцыпаў аб'ектыўнасці і гістарызму. Прымяняліся наступныя метады навукова-гістарычнага даследавання: гісторыкагенетычны, параўнальна-гістарычны, структурна-функцыянальны, а таксама комплексны міждысцыплінарны падыход, які прадугледжвае крытычны аналіз гістарычнай, гістарыяграфічнай, крыніцазнаўчай, археалагічнай, этналагічнай, этнаграфічнай, лінгвістычнай інфармацыі.

Мы разумеем, што ўключэнне ў склад беларускіх даследчыкаў М. В. Каяловіча, А. С. Будзіловіча, Я. Ф. Карскага, А. П. Сапунова, Е. Р. Раманава, А. Я. Багдановіча і нават М. В. Доўнар-Запольскага можа выклікаць прэчанні сярод апанентаў, паколькі фактычна ўсе названыя не лічылі сябе беларусамі ў тым сэнсе, у якім успрымаюць і разумеюць беларускую ідэнтычнасць нашы сучаснікі. Аднак, у адпаведнасці з прынцыпам гістарызму, нельга было б ад іх чакаць праяў стоадсоткавай беларускасці ва ўмовах, калі беларуская нацыянальная ідэя і тая ж беларуская ідэнтычнасць толькі фарміраваліся. Таму мы палічылі мэтазгодным у дадзенай сітуацыі кіравацца фактарамі «зямлі і крыві» і аднесці іх да беларускіх навукоўцаў. Больш падрабязная аргументацыя па гэтым дыскусійным пытанні выкладзена ў прадмове да манаграфіі аўтара дадзенага артыкула [14, с. 8, 9]. Таксама там абгрунтаваны наш падыход да забеспячэння карэктнасці перакладу з рускай мовы на беларускую пры цытаванні крыніц [14, с. 11, 12].

Вынікі даследавання і іх абмеркаванне. Цікавасць да праблемы паходжання славян на працягу XIX стагоддзя займела некалькі аспектаў. З аднаго боку, яна сталася праяваю агульнага патрыятычнага ўздыху славянскіх народаў. Пошук сваіх каранёў у такіх умовах выглядаў цалкам натуральна. З другога боку, даследаванні этнагенетычнага характару, з пэўным адценнем рамантызму, часам наіўнага, былі ўласцівыя еўрапейскай навуцы дадзенага перыяду і знаходзіліся ў рэчышчы развіцця

гуманітарыстыкі таго часу. Іншымі словамі, да 1860-х — 1870-х гадоў быў закладзены даволі трывалы падмурак славістыкі. На гэтай базе разгортваліся далейшыя даследаванні, у тым ліку і па праблеме паходжання славян. Беларускія навукоўцы пры гэтым арыентаваліся на ўжо існаваўшую ў той час еўрапейскую і расійскую славістычную традыцыю, пра што сведчаць шматлікія па-рознаму аформленыя спасылкі на творы тагачасных навуковых аўтарытэтаў (і тэкставыя, і пазатэкставыя).

У працэсе вырашэння гэтай праблемы навукоўцы зыходзілі з факту прыналежнасці славянскіх моў да індаеўрапейскай сям'і. Адпаведным чынам, у пэўных работах айчынных даследчыкаў рабіліся спробы неяк інтэрпрэтаваць дадзены факт. Праўда, гэтыя інтэрпрэтацыі часам неслі на сабе відавочны адбітак тэрміналагічнай блытаніны. А. П. Сапуноў, напрыклад, адзначаў: «Верагодней за ўсё, скіфы не складалі адной народнасці; але ў Скіфіі, па сваёй колькасці і значэнні, пераважалі арыіцы, менавіта славяне; асабліва гэта трэба сказаць пра скіфаў-арыітых, што жылі па Дняпры» [23, с. 4]. З кантэксту фразы вынікае, што «арыіцамі» А. П. Сапуноў называў усе народы, індаеўрапейскія па мове. Тэрмін «скіфы» ён ужываў для вызначэння не столькі этнамоўнай, колькі тэрытарыяльнай супольнасці.

Такое размеркаванне тэрмінаў шмат у чым тлумачылася тагачаснай навуковай традыцыяй, паводле якой доўгі час індаеўрапейскія народы сапраўды называліся арыіскімі (не будзем забывацца на тое, што станаўленне індаеўрапеістыкі як самастойнай навуковай дысцыпліны адбывалася на грунце зацікаўленасці індыйскаю культураю і, у прыватнасці, санскрытам). Аднак у часы, калі разгарнулася навуковая творчасць А. П. Сапунова, уяўленне пра непасрэднае паходжанне славян ад арыяў ужо не карысталася прызнаннем у сур'ёзных навукоўцаў.

Своеасабліваю даніну састарэлай да яго часу навуковай традыцыі таксама аддаў і А. Я. Багдановіч. «Няма сумнення, што і славянскія народы ў тыя аддаленыя часы, калі яны жылі на сваёй праадзіме, дзесьці каля горнага хрыбта Гіндукуш, адносна гор падзялялі першабытныя погляды роднасных плямён», — упэўнена (і памылкова) сцвярджаў у сваім этнаграфічным нарысе бацька выдатнага беларускага паэта, калі высвятляў вытокі архаічных вераванняў беларусаў [28, с. 26].

Ні А. П. Сапуноў, ні А. Я. Багдановіч не былі прафесійнымі мовазнаўцамі, і брак ведаў часам быў прычынай не вельмі абгрунтаваных высноў, якія рабілі гэтыя даследчыкі. У сваю чаргу, А. С. Будзіловіч і Я. Ф. Карскі, якія мелі акадэмічную мовазнаўчую падрыхтоўку, зразумела, больш сур'ёзна ставіліся да вырашэння пытання аб месцы славянскіх моў у індаеўрапейскай сям'і і таму ўстрымліваліся ад катэгарычных сцвярджэнняў аб непасрэдным паходжанні славян ад арыяў. А. С. Будзіловіч добра ўсведамляў тое, што славянская мова ў сваім развіцці зазнала пэўную эвалюцыю. Ён вылучаў некалькі лексічных пластоў у славянскай мове і далёка не ўсе словы адносіў да непасрэднай спадчыны гіпатэтычнай індаеўрапейскай мовы, адносячы значную частку іх да пазнейшых часоў [17, с. VII—IX, XVI, 48—51].

Даследчык Я. Ф. Карскі палічыў неабходным адзначыць факт існавання адносна адзінага індаеўрапейскага народа («ў часы дагістарычных», мяркуючы, што тады гэты народ «не падзяляўся яшчэ прыкметна на плямёны, размаўляў адной моваю, адрозніваўся падабенствам нораваў і звычаяў, меў аднолькавыя рэлігійныя вераванні» [20, с. 1]. З гэтай нагоды варта адзначыць, што мовазнаўца тут выявіў сябе прыхільнікам тэорыі «генеалагічнага дрэва», паводле якой мова нібыта адгаліноўваюцца ад агульнага ствала, паступова разыходзячыся ў часе і прасторы. І сапраўды, ён у іншай працы звярнуў увагу свайго чытача на тое, што ў старажытнасці існавала «адно непадзелнае індаеўрапейскае племя» [19, с. 5]. Прычыну распаду гэтага «племені» Я. Ф. Карскі тлумачыў такім чынам: «Але па меры росту гэтага народу ад яго пачалі аддзяляцца новыя галіны, што пайшлі ў іншыя краіны, якія адрозніваліся сваімі асаблівасцямі; тут часта даводзілася ім таксама сустракацца з народамі іншых плямёнаў, якія размаўлялі на чужой для іх мове. Усё гэта ўплывала на мову народных мас, што сюды выселіліся. Зрабіўшыся асобнымі, самастойнымі народнасцямі, гэтыя плямёны ў большай або меншай ступені змянілі і сваю агульную дзедаўскую мову» [20, с. 1].

Як вынікае з гэтых слоў, Я. Ф. Карскі прызнаваў, што міжмоўныя кантакты маглі істотна паўплываць на працэс фарміравання новай мовы, аднак вырашальным фактарам глотанезу ён, на наш погляд, усё ж такі лічыў фактар унутраных моўных інавацый, для якіх знешняе ўздзеянне магло служыць каталізатарам, але не больш за тое. Дарэчы, так або прыкладна так і сам Я. Ф. Карскі, і іншыя айчынныя даследчыкі тлумачылі факт распаду славянскай супольнасці на асобныя падгрупы і народы па аналогіі з індаеўрапейскай супольнасцю.

Яшчэ адным аспектам вывучэння славянскага этнагенезу была (як і цяпер ёсць) так званая балта-славянская праблема. Як вядома кожнаму, хто на даволі высокім навуковым узроўні даследуе паходжанне славян, дадзеная праблема зводзіцца да пошуку адказу на пытанне: ці прызнаваць існаванне ў часе і прасторы пэўнай стадыі балта-славянскага адзінства, як прамежкавай на шляху фарміравання асобнай славянскай мовы, ці тлумачыць гэтую з’яву з пункту гледжання міждыялектных кантактаў, сцвярджаючы пры гэтым, што балцкая і славянская мовы паасобку вылучыліся з індаеўрапейскай сям’і? Гэтай праблеме беларускія славісты ўдзялялі, аднак, мала ўвагі. Характарызуючы этнічную гісторыю Беларусі, Я. Ф. Карскі абмежаваўся, напрыклад, вельмі лаканічнай заўвагай. «Тут жыло тое племя, якое паслужыла прататыпам славянам і літоўцам», — зазначаў аўтар фундаментальнага твора «Белорусы» [2, с. 33]. Аднак далей на старонках гэтага твора ён не апелюе да гэтай праблемы, вядучы размову ў дадзеным кантэксце толькі пра славян і славянскія народы. Прыведзеная вышэй цытата нясе ў сабе зусім мала інфармацыі, і таму нельга ўпэўнена ахарактарызаваць пазіцыю навукоўца па «балта-славянскай» праблеме.

Даследчык А. П. Сапуноў таксама выказаўся па гэтай праблеме вельмі сцісла, мімаходзь. «Народы племені літоўскага, што жылі тут таксама, разам з братамі сваімі славянамі, старабыльцы на сваёй зямлі», — вось такая нешматслоўная сентэнцыя віцебскага гісторыка з гэтай нагоды [23, с. 8]. Наўрад ці тут варта бачыць прызнанне нейкага асаблівага балта-славянскага адзінства, тым больш, што А. П. Сапуноў быў схільны лічыць славян аўтахтонамі Усходняй Еўропы і бачыў іх нават там, дзе іх адмаўляліся бачыць сур’ёзныя навуковыя аўтарытэты — яго сучаснікі. Аб гэтым сведчыць вось такая фраза: «Славяне са старажытнейшых ужо часоў жывуць на сваіх карэнных месцах, і Усходняя Еўропа, ад берагоў Чорнага мора да берагоў Балтыйскага, была заселена толькі славянамі, менавіта рускімі» [23, с. 9].

Значна больш увагі тагачасныя беларускія славісты ўдзялялі праблеме вызначэння славянскай прарадзімы. Акрамя зразумелай навуковай зацікаўленасці, так бы мовіць, «агульнаславістычнага» характару, яны ў гэтым пытанні кіраваліся неабходнасцю вызначыць месца беларусаў сярод іншых славянскіх этнічных супольнасцей. І дадзены матэрыял быў для іх, бадай што, больш важным у параўнанні з імкненнем даследаваць працэс паходжання славян. З пералічаных вышэй імёнаў выключэннем з дадзенага правіла быў толькі А. С. Будзіловіч, якога нельга назваць беларусазнаўцам, аднак якраз ён і ўнёс найбольшы ўклад у даследаванне праблемы вызначэння прарадзімы нашых продкаў у параўнанні з іншымі айчыннымі навукоўцамі. Гэтаму, як і іншым аспектам славянскага этнагенезу, прысвечана яго праца «Первобытные славяне в их языке, быте и понятиях по данным лексикальным: исследование в области лингвистической палеонтологии славян» [17; 18], якую можна было б назваць фундаментальнай для таго часу, калі б не той факт, што яна не была скончана аўтарам.

Паколькі А. С. Будзіловіч быў лінгвістам, то і зразумела, што менавіта інфармацыю лінгвістычных крыніц ён паклаў у аснову сваёй навуковай рэканструкцыі. Шлях, які абраў навуковец, дазволіў яму з дастатковай ступенню верыфікаванасці своеасабліва чынам «аднавіць» протакультуру першых, яшчэ адносна непадзеленых славян (зразумела, з той агаворкаю, што даследаванне ўсё ж такі не было даведзена да канца). Такі шлях стаўся плённым і для наступных пакаленняў даследчыкаў, перш за ўсё, індаеўрапеістаў і славістаў — дастаткова ў якасці добра вядомых зацікаўленаму чытачу прыкладаў узгадаць працу Т. В. Гамкрэлідзэ і В. У. Іванава [29], а таксама працу А. М. Трубачова [30].

Высновы, да якіх прыйшоў А. С. Будзіловіч, наступныя: 1) рэгіён першапачатковага жыхарства славян (ці іх непасрэдных продкаў) быў багаты на лясы і балоты, але далёкі ад мора [17, с. 289]; 2) «неабходна меркаваць, што праславяне жылі ва ўмераным поясе Старога Свету і прытым у еўрапейскай яго частцы» [17, с. 370]; 3) прарадзіма славян знаходзілася паміж Падняпроўем, уключаючы яго тэрыторыю, і Карпатамі [17, с. 390—392].

Такім чынам, аўтар схіляўся да адносна ўсходняга варыянту лакалізацыі прарадзімы славян у параўнанні, да прыкладу, з Вісла-Одэрскай гіпотэзай.

Зазнала пэўную, хаця і не вельмі значную эвалюцыю, пазіцыя Я. Ф. Карскага па гэтым пытанні. Калі ў 1903 годзе славуты беларусазнаўца ўзгадаў «Прыкарпацка-Прыпяцкую тэорыю прарадзімы славян» [2, с. 70], то ў 1916 годзе ён бачыў першапачатковую тэрыторыю рассялення гіпатэтычнага

праславянскага этнасу ў водазборы «Прыпяці, верхняга Нёмана і ніжняй Беразіны» [19, с. 11]. Магчыма, гэтая эвалюцыя тлумачылася распаўсюджаннем папулярнага сярод беларусазнаўцаў пераканання, што беларусы якраз і складаюць першапачатковы, чысты, у пэўным сэнсе гэтага слова, тып славянства. Са спасылкай на выдатнага чэшскага славіста Л. Нідэрле, які ўжо на мяжы XX—XXI стагоддзяў займаў вядомасць у якасці класіка славяназнаўства, Я. Ф. Карскі сцвярджаў, што беларусы з'яўляюцца «больш чыстымі прадстаўнікамі» славян «у адносінах антрапалагічных» [2, с. 34]. Адсюль па-свойму лагічна вынікаў тэзіс, паводле якога прарадзіму славян трэба шукаць на тэрыторыі Беларусі.

З некалькі іншых пазіцый фактычна падтрымаў сцвярджэнне Я. Ф. Карскага аб антрапалагічнай чысціні славянскага тыпу ў беларусаў М. В. Доўнар-Запольскі. Паводле яго тлумачэння, «беларускае племя ў сваім гістарычным мінулым не злівалася з іншымі народамі, у той час як вялікаросы, займаючы землі фінскіх плямёнаў, змешваліся з імі», а ўкраінцы змешваліся з цюркамі [31, с. 259].

Айчынныя даследчыкі, нягледзячы на прыкметную тэндэнцыю паглыбляць карані славянства, а можа, і ў рэчышчы гэтай тэндэнцыі, у прынцыпе разумелі, што продкаў славян неабходна шукаць сярод супольнасцей, з большай або меншай паўнатаю апісаных антычнымі аўтарамі яшчэ да таго, як этнонім «славяне» (у розных варыянтах яго перадачы на літаратурных мовах позняй антычнасці і ранняга Сярэднявечча) трапіў на старонкі гістарычных крыніц.

Радыкальны пункт гледжання ў дадзеным кантэксце быў выказаны А. П. Сапуновым, які даволі неразборліва залічваў да славян і значную частку скіфаў, і сарматаў, і неўраў, і венетаў/венетаў (вінідаў, па яго тэрміналогіі) [23, с. 3—9]. Напэўна, тут мы маем справу са спрошчаным поглядам даследчыка на этнагенез, паводле якога пад улік бярэцца, перш за ўсё, непарыўная пераемнасць пакаленняў, якая нібыта забяспечвае этнічную пераемнасць. Аднак этнагенез — працэс значна больш складаны, і таму нельга некрытычна залічваць да славян прадстаўнікоў тых супольнасцей, адносна якіх у нас няма дакладнай інфармацыі пра іх мову і этнічную самасвядомасць.

Як гісторык, Я. Ф. Карскі па гэтым пытанні выказваўся не так радыкальна, як А. П. Сапуноў, але і ён лічыў продкамі славян неўраў, будзінаў і венетаў [2, с. 37—39]. Пры гэтым класіка беларусазнаўства наўрад ці бянтэжыла немагчымасць правесці непарыўную лінію ад гэтых старажытных супольнасцей да гістарычных славян. Аднак, з іншага боку, трэба ўлічыць, што такія погляды тады былі даволі папулярнымі ў еўрапейскай і расійскай славістыцы.

Заклучэнне. Беларускія славяназнаўцы, чыя навукова-творчая дзейнасць прыпала на другую палову XIX — пачатак XX стагоддзя, унеслі пэўны ўклад у вырашэнне міждысцыплінарнай навуковай праблемы паходжання славян. У той або іншай ступені яны выкарыстоўвалі напрацоўкі сваіх папярэднікаў і сучаснікаў — еўрапейскіх і расійскіх славістаў. Адсюль вынікала ў некаторых выпадках пэўная другаснасць, несамастойнасць пазіцый па дадзенай праблеме такіх навукоўцаў, як А. П. Сапуноў і А. Я. Багдановіч. Абодва яны значна больш упэўнены адчувалі сябе як беларусазнаўцы, а вось у асвятленні пытанняў славістыкі мусілі апелываць да навуковых аўтарытэтаў і часам рабілі гэта без належнай ступені крытычнасці.

Больш грунтоўнымі былі навуковыя пазіцыі А. С. Будзіловіча і Я. Ф. Карскага, якія, таксама арыентуючыся на існуючую славістычную традыцыю, выказвалі свае дастаткова аргументаваныя погляды па пытаннях паходжання славян. Можна сцвярджаць, што якраз лінгвістычная па сваім характары аргументацыя пэўных поглядаў па пытаннях славянскага этнагенезу была найбольш пераканавачай у навуковых творах айчынных славяназнаўцаў.

Даследчык А. С. Будзіловіч нават зрабіў у цэлым удалую для свайго часу спробу рэканструкцыі протакультуры самых першых славян і адказаў на пытанне аб іх прарадзіме. Неаднойчы асвятляў дадзенае пытанне і Я. Ф. Карскі, пазіцыя якога зазнала пэўную эвалюцыю. Наогул, амаль усе беларускія даследчыкі азначанага перыяду, з большай або меншай ступенню аргументацыі, схіляліся да думкі пра аўтахтоннасць славян на тэрыторыі Усходнеёўрапейскай раўніны і пра беларусаў як прадстаўнікоў найменш змененага тыпу славян.

Спіс цытаваных крыніц

1. Пыпин, А. Н. История русской этнографии : в 2 т. / А. Н. Пыпин. — СПб. : [б. и.], 1892. — Т. 4. Белоруссия и Сибирь. — 488 с.
2. Карский, Е. Ф. Белорусы / Е. Ф. Карский. — Варшава : Тип. Варшав. учеб. округа, 1903. — Т. 1. Введение в изучение языка и народной словесности. С приложением двух карт. — 10, 467 с.
3. Доўнар-Запольскі, М. В. Гісторыя Беларусі / М. В. Доўнар-Запольскі. — Мінск : БелЭн, 1994. — 510 с.
4. Бандарчык, В. К. Гісторыя беларускай этнаграфіі. Пачатак XX ст. / В. К. Бандарчык. — Мінск : Навука і тэхніка, 1970. — 123 с.
5. Бандарчык, В. К. Гісторыя беларускай савецкай этнаграфіі / В. К. Бандарчык. — Мінск : Навука і тэхніка, 1972. — 168 с.
6. Бандарчык, В. К. Гісторыя беларускай этнаграфіі XIX ст. / В. К. Бандарчык. — Мінск : Навука і тэхніка, 1964. — 232 с.
7. Бандарчык, В. К. Еўдакім Раманавіч Раманаў : Жыццё і навуковая дзейнасць / В. К. Бандарчык. — Мінск : Выд-ва Акадэміі навук БССР, 1961. — 305 с.
8. Карев, Д. В. Белорусская и украинская историография конца XVIII — начала 20-х гг. XX в. в процессе генезиса и развития национального исторического сознания белорусов и украинцев / Д. В. Карев. — Вильнюс : ЕГУ, 2007. — 312 с.
9. Марзалюк, І. А. Міфы «адраджэнскай» гістарыяграфіі Беларусі : манаграфія / І. А. Марзалюк. — Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2009. — 148 с.
10. Славяноведение в дореволюционной России : библиогр. слов. — М. : Наука, 1979. — 426 с.
11. Славяноведение в дореволюционной России: изучение южных и западных славян. — М. : Наука, 1988. — 682 с.
12. Літвінскі, А. У. Паходжанне славян у навуковай інтэрпрэтацыі Я. Ф. Карскага / А. У. Літвінскі // Історико-філасофскія і сацыяльна-політычныя аспекты захавання нацыянальнай ідэнтычнасці беларускага народа : Дню Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне прысвячаецца : матэрыялы Респ. навуц.-практ. конф., 17 апр. 2015 г., г. Барановічы, Респ. Беларусь / редкол. : А. В. Никишова (гл. ред.), А. В. Демидович (отв. ред.) [и др.]. — Барановічы : БарГУ, 2015. — С. 41—44.
13. Літвінскі, А. У. Уклад А. С. Будзіловіча ў развіццё славістыкі / А. У. Літвінскі // Спецыяліст XXI стагоддзя: псіхалагічна-педагагічная культура і прафесійная кампетэнтнасць : матэрыялы IV Міжнарод. навуц.-практ. конф., 22 окт. 2015 г., г. Барановічы, Респ. Беларусь / редкол. : А. В. Никишова (гл. ред.), А. В. Прадун, А. А. Селезнёв (отв. ред.) [и др.]. — Барановічы : РІО БарГУ, 2015. — С. 180—183.
14. Літвінскі, А. У. Развіццё беларускай славістыкі ў другой палове XIX — пачатку XX стагоддзя : манаграфія / А. У. Літвінскі. — Баранавічы : РВА БарДУ, 2015. — 167 с.
15. Будилович, А. С. Общеславянский язык в ряду других общих языков древней и новой Европы : в 2 т. / А. С. Будилович. — Варшава : [б. и.], 1892. — Т. 1. — 8, 463 с.
16. Будилович, А. С. Общеславянский язык в ряду других общих языков древней и новой Европы : в 2 т. / А. С. Будилович. — Варшава : [б. и.], 1892. — Т. 2. — 400 с.
17. Будилович, А. С. Первобытные славяне в их языке, быте и понятиях по данным лексикальным: исследования в области лингвистической палеонтологии славян / А. С. Будилович. — Киев : Тип. М. П. Фрица, 1878—1879. — Ч. 1. Вып. 1—2. — 22, 392, 15 с.
18. Будилович, А. С. Первобытные славяне в их языке, быте и понятиях по данным лексикальным: исследования в области лингвистической палеонтологии славян / А. С. Будилович. — Киев : Тип. К. Н. Милевского, 1882. — Ч. 2. Вып. 1. — 153 с.
19. Карский, Е. Ф. Белорусы / Е. Ф. Карский. — М. : Типо-литография Т-ва И. Н. Кушнерев и Ко, 1916. — Т. 3. Очерки словесности белорусского племени. — Вып. 1. Народная поэзия. — 14, 557 с.
20. Карский, Е. Ф. Грамматика древнего церковнославянского языка сравнительно с русским / Е. Ф. Карский. — 13-е изд. — Варшава : Тип. Варшав. учеб. округа, 1908. — 4, 104 с.
21. Коялович, М. О. Лекции по истории Западной России / М. О. Коялович. — М. : [б. и.], 1864. — 348 с.
22. Коялович, М. О. Чтения по истории Западной России профессора М. Кояловича / М. О. Коялович. — Новое изд., перераб. и доп. с 1-го изд. 1864 г. — СПб. : [б. и.], 1884. — 349 с.
23. Сапунов, А. П. Река Западная Двина / А. П. Сапунов. — Витебск : Типо-литография Г. А. Малкина, 1893. — 4, 512, 71 с.
24. Довнар-Запольский, М. В. Исследования и статьи / М. В. Довнар-Запольский. — Киев : [б. и.], 1909. — Т. 1. Этнография и социология, обычное право, статистика, белорусская письменность. — 487 с.
25. Довнар-Запольский, М. В. Очерк истории Кривичской и Дреговичской земель до конца XII столетия / М. В. Довнар-Запольский. — Киев : [б. и.], 1891. — 7, 170 с.
26. Романов, Е. Р. Белорусский сборник / Е. Р. Романов. — Витебск : Типо-литография Г. А. Малкина, 1887. — Вып. 3 : Сказки. — 444 с.
27. Романов, Е. Р. Белорусский сборник / Е. Р. Романов. — Витебск : Типо-литография Г. А. Малкина, 1891. — Вып. 4 : Сказки космогонические и культурные. — 220 с.
28. Богданович, А. Е. Пережитки древнего мировоззрения у белорусов : Этнографический очерк / А. Е. Богданович. — Гродно : Губерн. тип., 1895. — III, 186 с.
29. Гамкрелидзе, Т. В. Индоевропейский язык и индоевропейцы. Реконструкция и историко-типологический анализ праязыка и протокультуры / Т. В. Гамкрелидзе, В. В. Иванов. — Тбилиси : Изд-во Тбилис. ун-та, 1984. — 1330 с.
30. Трубочёв, О. Н. Этногенез и культура древнейших славян : Лингвистические исследования / О. Н. Трубочёв. — М. : Наука, 2003. — 489 с.
31. Русская история в очерках и статьях / под ред. М. В. Довнар-Запольского. — М. : [б. и.], 1904. — Т. 1. — 607, 2, 8 с.

Поступила в редакцию 16.09.2016.